

АКТИ ВЕРБАЛНОГ НАСИЉА ПРЕМА ЧЛАНУ ПОРОДИЦЕ: КРИВИЧНО ДЕЛО УВРЕДЕ ИЛИ НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ?

Данило Костић,¹

докторанд Правног факултета Универзитета у Нишу

Апстракт

У правној теорији и судској пракси не постоји јединствено схватање око начина правног квалификовања аката вербалног насиља и подвођења истих под одређену групу кривичних дела. Предмет овог научног чланка представља анализа основних обележја и елемената кривичног дела увреде извршеног према члану породице и кривичног дела насиља у породици, те указивање на сличности ових кривичних дела, што говори у прилог повећане потребе њиховог разграничења и утврђивања основних критеријума којима се суд мора руководити приликом прецизног правног квалификовања аката вербалног насиља. У том смислу, приликом израде научног чланка примењени су догматско – нормативни метод, на који начин је извршена анализа и тумачење позитивних прописа наше земље, дескриптивни метод, којим су изложена и анализирана поступања судова приликом правног квалификовања аката вербалног насиља и историјско-правни метод, којим је указано на другачији приступ судова и пораст броја кривичних дела насиља у породици након доношења посебног закона у тој области. Правилним и потпуним сагледавањем аката вербалног насиља указује се на неопходност прецизног тумачења кривичноправних одредаба и правног квалификовања кривичног дела, обзиром да неадекватно поступање правосудних органа у том смислу повлачи са собом и могућност примене непримерене кривичне санкције према учиниоцу кривичног дела, противно одредбама позитивних законских прописа.

Кључне речи: увреда, насиље у породици, члан породице, дрско и безобзирно понашање, последица кривичног дела;

---

¹advokat.kostic@yahoo.com

1. Увод

Одредбама Кривичног законика² таксативно су наведена понашања и активности чијим предузимањем учинилац остварује обележја кривичних дела. Сва кривична дела систематизована су у одређене групе према свом заштитном објекту. Поред тога, кривична дела се међусобно разликују и према својим законским обележјима. Управо из предњег разлога, а полазећи од законских елемената бића кривичних дела, судови по правилу могу веома лако одређено понашање правно квалификовати као конкретно кривично дело.

Међутим, одређен број кривичних дела одређен је последичном диспозицијом, из којих разлога се радњом извршења наведених кривичних дела може сматрати свако поступање којим се остварује последица кривичног дела. Уколико су последице различитих кривичних дела веома сличне, проблем судова постаје велики приликом правног квалификовања таквих поступања.

Једна од значајнијих дилема са којом се судови суочавају у пракси, која посебно долази до изражаја у последњих пар година, упоредо са законодавним активностима државних органа усмерених на сузбијање насиља у породици и пружање свеобухватне заштите жртвама насиља, везује се за начин правног квалификовања аката вербалног насиља извршеног према члану породице којима се истовремено остварују обележја кривичног дела увреде из чл. 170 Кривичног законика и дрског и безобзирног понашања као радње извршења кривичног дела насиља у породици из чл. 194 Кривичног законика.

2. Кривично дело увреда – појам и елементи

Кривично дело увреда представља основно кривично дело из групе кривичних дела против части и угледа. Ово кривично дело у потпуности је регулисано одредбама чл. 170 Кривичног законика.

Наиме, одредбама цитираног члана прописано је да „*ко увреди другог, казниће се новчаном казном од двадесет до сто дневних износа или новчаном казном од четрдесет хиљада до двеста хиљада динара*“. Ставом другим наведеног члана прописан је квалификовани облик овог кривичног дела (у погледу начина извршења), ставом трећим прописан је привилеговани облик кривичног дела (уколико је увређени увреду узвратио), док је

---

² Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.

четвртим ставом правно регулисано у ком случају се учинилац овог кривичног дела неће казнити.

Заштитни објект овог кривичног дела, као што је то већ напоменуто, представљају част и углед. Реч је о моралним, нематеријалним категоријама човекове личности (Јовашевић, 2017:80).

Радња извршења кривичног дела увреде састоји се у изјави или понашању којим се омаловажава и повређује част и углед другог лица (Јовановић, 1983: 248). Напред наведено поступање учиниоца мора бити такве природе да се њиме потцењују или не поштују лична својства, способности, врлине и вредности другог.

Зависно од делатности којом се остварује последица, можемо разликовати три облика увреде: 1) вербална увреда – увреда којом се на непосредан или посредан начин речима омаловажава друго лице; 2) реална увреда – понашање којим се делује на тело другог лица са циљем повреде његове части и угледа;³ 3) симболична увреда – омаловажавање другог лица знаком, цртежом, гестикулацијом, мимиком, имитацијом и на други сличан начин.

За постојање кривичног дела увреде неопходно је да изјава омаловажавања буде сазната од стране оштећеног лица (Јовановић, et.al, 1983: 249). Да ли ће у конкретном случају одређена изјава или понашање имати карактер увредљивог утврђује се према објективним критеријумима, према схватању средине. Увредљив карактер изјаве, по правилу, не зависи од њене истинитости или неистинитости (Трешњев, 2016: 59).

Извршилац кривичног дела увреде може бити свако лице, што значи да нема никаквих сметњи да се у својству извршиоца појави и члан породице.

3. Кривично дело насиље у породици - појам и елементи

Кривично дело насиље у породици спада у групу кривичних дела против брака и породице. Ово кривично дело регулисано је одредбама чл. 194 Кривичног законика.

Одредбама поменутог члана, ставом првим, прописано је да *„ко применој насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, казниће се затвором од три месеца до три године“*. У ставу другом, трећем и четвртном истог члана прописано

³ Нпр. чупањем за косу, шамарањем, прскањем и сл.

ни су квалификовани облици кривичног дела, док се став пети односи на учиниоца који прекрши мере заштите од насиља у породици које му је суд одредио на основу закона.

Заштитни објект овог кривичног дела представљају брак и породица. То су основне људске и друштвене вредности које чине заједницу живота људи засновану на љубави, осећањима и сродству. Друштвена улога брака, ванбрачне заједнице и породице је велика и огледа се у стварању, подизању и васпитању потомства (Јовашевић, 2018: 38). Из предњих разлога, потреба за пружањем адекватне и ефикасне кривичноправне заштите брака и породице је огромна.

Оно што је карактеристично за кривично дело насиље у породици представља околност да се ово кривично дело везује за постојање бланкетне диспозиције. Сходно томе, како би на свеобухватан начин могли разумети законска обележја кривичног дела насиља у породици, неопходно је имати у виду и одредбе Породичног закона.⁴

Законодавац је предвидео сужен круг лица која се могу јавити у својству учиниоца кривичног дела и у својству оштећеног.

3.1. Извршилац кривичног дела насиља у породици

Активни и пасивни субјект кривичног дела насиља у породици може бити само члан породице. С тим у вези, поставља се питање ко се сматра чланом породице, обзиром да позитивни прописи дају различите одговоре на наведено питање. Сходно томе, како би се на јасан и прецизан начин утврдио круг лица која се сматрају чланом породице са кривичноправног аспекта, потребно је имати у виду одредбе чл. 112 ст. 28 Кривичног законика. Одредбама наведеног става таксативно су наведена лица која се сматрају чланом породице: 1) *супружници и њихова деца*; 2) *преци супружника у правој линији крвног порекла*; 3) *ванбрачни партнери и њихова деца*; 4) *усвојилац и усвојеник*; 5) *хранилац и храњеник*; 6) *браћа и сестре, њихови супружници и деца*; 7) *бивши супружници и њихова деца*; 8) *родитељи бивших супружника уколико живе у заједничком домаћинству*; 9) *лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено иако никада нису живела у истом породичном домаћинству*.

У вези с тим, потребно је напоменути да круг чланова породице прописује и Породични закон.⁵ У смислу наведеног закона, за разлику од од-

---

⁴ Службени гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011, 6/2015.

⁵ Чл. 197 ст. 3 Породичног закона, Службени гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон, 6/2015.

редаба Кривичног законика, чланом породице сматрају се и лица у крвном сродству без обзира на степен сродства, као и лица у тазбинском или адоптивном сродству. Може се уочити да је одредбама Породичног закона одређен нешто шири круг лица која се сматрају чланом породице, за разлику од Кривичног законика, што је донекле и разумљиво, имајући у виду садржину и циљ закона.

3.2. Дрско и безобзирно понашање

Радња извршења кривичног дела насиља у породици одређена је алтернативно. За постојање кривичног дела насиља у породици довољно је предузимање једне од три законом прописане радње извршења – примена насиља, квалификована претња или дрско и безобзирно понашање. Истраживања су показала да дрско и безобзирно понашање преовладава као радња извршења кривичног дела насиља у породици у односу на преостале појавне облике. Наиме, сваки други испитаник се изјаснио да доживљава неки облик психичког насиља, за разлику од физичког насиља које се јавља у далеко мањем проценту (Констатиновић – Вилић, Николић – Ристановић, 2003: 128).

Законодавац ближе не одређује шта се сматра дрским и безобзирним понашањем. У правној теорији преовладава став да се дрско и безобзирно понашање може дефинисати као свако понашање којим се грубо, вулгарно или непристојно понаша према другом лицу (Јовановић, 2010: 252). Као што се то може уочити, дефиниција је врло уопштена и апстрактна, што имплицира дискрециону слободу суда у одређивању појма дрског и безобзирног понашања. Управо из предњих разлога, судска пракса има веома битну улогу у утврђивању његових основних обележја и разграничења наведеног понашања од других облика криминогених активности.

Једна од највећих тешкоћа са којом се судови практично свакодневно суочавају представља инкриминисање и правно квалификовање акта вербалног насиља у ситуацији када се у својству активног и пасивног субјекта налази члан породице. Наиме, имајући у виду да наведено поступање на први поглед садржи обележја и увреде и дрског и безобзирног понашања, неопходно је најпре указати на потребу разграничења ових облика девијантног понашања, обзиром на различити начин покретања и вођења кривичног поступка, те различити третман наведених поступања са аспекта одређивања врсте и висине кривичне санкције према учиниоцу кривичног дела.

4. Практични значај разграничења кривичног дела увреде и дрског и безобзирног понашања

Потреба за постављањем јасних граница и критеријума разграничења кривичног дела увреде из чл. 170 Кривичног законика и дрског и безобзирног понашања као радње извршења кривичног дела насиља у породици из чл. 194 Кривичног законика постојала је одувек. Међутим, последњих пар година, упоредо са предузимањем организованих и систематских активности различитих друштвених субјеката, посебно државних органа, усмерених на спречавању и репресији насиља у породици, та потреба постаје све израженија и неопходнија.

С тим у вези, најзначајнији разлог који је утицао на неопходност разграничења кривичног дела увреде извршеног према члану породице и кривичног дела насиља у породици представља доношење Закона о спречавању насиља у породици новембра 2016. године, са почетком примене 01.06.2017. године⁶. Доношењем наведеног закона на систематски и свеобухватан начин уређен је поступак спречавања насиља у породици и поступање државних органа и установа у правцу сузбијања овог облика криминалитета, уз истовремено пружање хитне, благовремене и делотворне подршке и заштите жртвама од насиља у породици (Јовашевић, et.al, 2018: 104). Законом је изричито наведено да спречавање насиља у породици обухвата скуп мера којима се открива да ли прети непосредна опасност од насиља у породици и скуп мера које се примењују када је предње наведена опасност уочена (Тешовић, 2006:121).

Чланом 3 ст. 3 закона дефинисан је појам насиља у породици као сваки облик физичког, сексуалног, психичког или економског насиља учињеног према члану породице. Из наведене дефиниције јасно се може уочити да се радњом извршења насиља у породици сматра и акт психичког – вербалног насиља према члану породице, која радња се истовремено сматра и радњом извршења кривичног дела увреде из чл. 170 Кривичног законика. Обзиром на учесталост вербалног насиља које се истовремено, без утврђивања јасних критеријума, може сматрати и радњом извршења кривичног дела насиља у породици и радњом извршења кривичног дела увреде, јавља се и потреба разграничења наведених кривичних дела. Ово преваходно из разлога јер се последице покретања и вођења кривичног поступка због кривичног дела увреде са једне стране и кривичног дела насиља у породици са друге стране, у многоме разликују.

Када се ради о кривичном делу увреде из чл. 170 Кривичног законика, покретање и сам ток кривичног поступка у потпуности је регулисан

⁶Службени гласник РС, бр. 94/2016.

одредбама Законика о кривичном поступку⁷, и то превасходно одредбама које уређују ток скраћеног кривичног поступка. Неопходно је истаћи да се кривични поступак због кривичног дела увреде покреће увек и искључиво приватном тужбом коју подноси приватни тужилац надлежном суду. У том случају, основни задатак суда је указивање окривљеном и приватном тужиоцу да поступак могу решити мирним путем, односно медијацијом⁸, у ком случају би дошло до репарације настале штете, помирења странака у поступку и одбијања приватне тужбе. Уколико једна од страна у спору не жели да се поступак реши мирним путем, суд ће заказати главни претрес, провести предложене доказе и донети мериторну одлуку. У случају утврђивања кривичне одговорности окривљеног, суд ће бити, приликом одређивања врсте и висине кривичне санкције, везан законским границама прописаним одредбама чл. 170 Кривичног законика, што значи да окривљеног не може осудити на казну затвора. Изузетак постоји у случају да окривљени у остављеном року не плати новчану казну, када ће се иста заменити казном затвора, али се тада може само говорити о начину извршења новчане казне, сходно чл. 51 Кривичног законика, а не о осуди на казну затвора.

Са друге стране, кривични поступак због кривичног дела насиља у породици из чл. 194 Кривичног законика делом је регулисан општим одредбама Законика о кривичном поступку, а делом одредбама Закона о спречавању насиља у породици. Кривични поступак се, за разлику од кривичног дела увреде, иницира подношењем кривичне пријаве надлежном јавном тужилаштву (Пантелић, 2007: 53). Јавни тужилац је овлашћени тужилац у овом кривичном поступку, што значи да оштећени не може ни на који начин одлучивати да ли ће се поступак водити или не. Улога јавног тужиоца највише долази до изражаја у предистражном поступку – посебном поступку, специфичне правне природе, усмереном на откривање кривичног дела, проналажење учиниоца и прикупљање доказа (Грубач, 1998: 129). Уколико се provedеним доказима на несумњив начин утврди кривична одговорност окривљеног, исти може бити осуђен и на казну затвора у трајању од три месеца до три године за основни облик кривичног дела, за разлику од кривичног дела увреде из чл. 170 Кривичног законика.

Закон о спречавању насиља у породици уводи низ новина у погледу самог тока кривичног поступка и активностима које му претходе. Најпре, потребно је истаћи да закон прописује обавезу предузимања активности

⁷ Службени гласник РС, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019.

⁸ Чл. 505, ст. 1 Законика о кривичном поступку, Службени гласник РС, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019.

читавог низа државних органа у правцу сузбијања насиља у породици и пружања заштите жртвама од насиља и то:

- 1) подручних полицијских управа;
- 2) јавних тужилаштава;
- 3) судова опште надлежности;
- 4) прекршајних судова;
- 5) центара за социјални рад (Јовашевић, и др, 2018: 105).

Обавеза је свих напред наведених државних органа да одреде лица која ће бити задужена за вођење поступка заштите од насиља у породици и предузимање конкретних мера усмерених ка сузбијању овог облика насиља и пружања заштите жртвама (полицијски службеници, заменици јавних тужилаца, судије, службена лица центра за социјални рад). Напред наведена лица морају најпре проћи специјализовану обуку неопходну за успешно и делотворно предузимање потребних мера у правцу успешног спровођења закона. Закон је изричито прописао ток поступка заштите од насиља у породици, који започиње пријављивањем догађаја и препознавањем постојања елемената насиља у породици (Јовашевић, et.al, 2018: 107). Предње наведена чињеница указује на неопходност постојања адекватне стручне спреме и обуке одговорних лица у смислу припреме и дистрибуције информативног материјала, одржавања заједничких семинара и сл, ради јасног разграничења кривичног дела насиља у породици и кривичног дела увреде, обзиром да се поступак регулисан одредбама Закона о спречавању насиља у породици односи искључиво на кривично дело насиље у породици.

Кривична пријава се може поднети непосредно јавном тужилаштву или преко полицијске управе. О поднетој кривичној пријави се одмах обавештава надлежни полицијски службеник који је дужан да могућем учиниоцу пријављеног кривичног дела пружи прилику да се изјасни о свим битним чињеницама и након тога одмах „процени ризик“ непосредне опасности од насиља у породици. У случају утврђивања постојања непосредне опасности, надлежни полицијски службеник ће могућем учиниоцу кривичног дела изрећи хитну меру у трајању од 48 часова. Закон је предвидео две хитне мере које се могу, алтернативно или кумулативно, изрећи могућем учиниоцу кривичног дела насиља у породици: 1) мера привременог удаљења учиниоца из стана; 2) мера привремене забране учиниоца да контактира жртву насиља и да јој прилази⁹.

---

⁹Чл. 17, ст. 2 Закона о спречавању насиља у породици, Службени гласник РС, бр. 94/2016.

О изреченој хитној мери се обавештава надлежни јавни тужилац који проучава обавештење и вреднује „процену ризика“. Уколико сматра да има места продужењу хитне мере, надлежни јавни тужилац подноси предлог основном суду према месту пребивалишта, односно боравишта жртве за продужење хитне мере за још 30 дана. О поднетом предлогу одлучује судија појединац решењем, на које решење учинилац може изјавити жалбу непосредно вишем суду у року од 3 дана по пријему решења. О поднетој жалби одлучује судско веће, такође, у року од 3 дана по пријему жалбе.

Покретање и вођење поступка за изрицање хитне мере не представља препреку каснијем покретању редовног кривичног поступка и изрицању кривичне санкције учиниоцу кривичног дела. Циљ вођења поступка за изрицање хитне мере везује се за пружање благовремене и ефикасне заштите жртвама од насиља у породици и ублажавању у највећој могућој мери последица насиља. Према томе, у циљу сузбијања насиља у породици и пружања заштите жртвама, законодавац је предвидео изузетно сложен поступак који претходи редовном кривичном поступку, а који подразумева обавезну сарадњу надлежних државних органа на напред наведени начин, за разлику од осталих врста кривичних дела, укључујући и кривично дело увреде, у ком случају се не примењују законске одредбе о изрицању хитних мера и превенцији оштећених лица.

5. Критеријуми разграничења кривичног дела увреде према члану породице и дрског и безобзирног понашања

Оно што је посебно карактеристично и за радњу извршења кривичног дела увреде из чл. 170 Кривичног законика и за дрско и безобзирно понашање као радњу извршења кривичног дела насиља у породици из чл. 194 Кривичног законика, јесте околност да су обе радње одређене последичном диспозицијом. Према томе, у конкретном случају биће испуњена законска обележја кривичног дела уколико је предузимањем било које радње проузрокована последица једног или другог кривичног дела. На први поглед, последице кривичног дела увреде и кривичног дела насиља у породици су изузетно сличне, готово индентичне, обзиром да радња извршења и једног и другог кривичног дела доводи до изазивања негативних и изражених промена психичког стања оштећеног лица. Ипак, постоје извесне разлике у погледу теоријског дефинисања последица оба кривична дела које судови у пракси врло тешко уочавају и разграничавају.

Последица кривичног дела увреде из чл. 170 Кривичног законика састоји се у омаловажавању оштећеног лица на начин којим се, према схватању средине, потцењују или не поштују лична својства, способно-

сти, врлине и вредности оштећеног. Последица наведеног кривичног дела тренутног је карактера и везује се за постојање изолованог акта омаловажавања. На другој страни, радња извршења кривичног дела насиља у породици из чл. 194 Кривичног законика дефинисана је кроз његову последицу која се састоји у угрожавању телесног интегритета, спокојства или душевног стања члана своје породице. Обзиром на правну природу дрског и безобзирног понашања као радње извршења кривичног дела насиља у породици, наведено поступање може проузроковати последицу у виду угрожавања спокојства и, евентуално у ретким случајевима, душевног стања члана породице, која се огледа у стварању континуираног стања угрожености оштећеног лица које траје дужи временски период (Мајић, 2014). Судска пракса заузела је став да угрожавање спокојства оштећеног подразумева изазивање осећаја личне несигурности које се манифестује осећајем страха.¹⁰

Као што је то већ напоменуто, судови врло често у пракси не праве јасну разлику између последица ових кривичних дела. Предње наведени разлози говоре у прилог потребе за применом допунских критеријума ради правилног и прецизног разграничења последица кривичних дела увреде и насиља у породици.

За разлику од кривичног дела увреде, радња извршења кривичног дела насиља у породици одређена је трајним глаголом (Игњатовић, 2007: 66). Да би у конкретном случају била остварена обележја овог кривичног дела, углавном је потребно да учинилац у континуитету испољава насиље према члану своје породице (Мршевић, 2014: 43). Уколико суд током поступка то не може утврдити, најчешће се не може радити о кривичном делу насиља у породици, већ евентуално о неком другом кривичном делу, преваходно кривичном делу увреде. Континуитет понашања учиниоца кривичног дела основна је полазна тачка утврђивања да ли је наступила последица трајнијег карактера на страни оштећеног или није (Стојановић 2012: 573).

Да би суд утврдио да ли је у сваком конкретном случају дошло до угрожавања спокојства оштећеног или не у дужем временском периоду, неопходно је узети у обзир и околности које претходе конкретној радњи извршења кривичног дела, као и околности које су наступиле након тога.

С тим у вези, од изузетног значаја за утврђивање постојања кривичног дела насиља у породици представља оцена ранијег односа учиниоца кривичног дела и оштећеног. Током кривичног поступка, неопходно је утврдити да ли су учинилац и оштећени раније били у добрим односима,

¹⁰ Решење Апелационог суда у Нишу Кж 1.бр. 8/2017 од 15. 03. 2017. године

да ли су имали било каквих проблема или несугласица, да ли је учинилац претходно злостављао оштећеног, уколико јесте, на који начин, да ли се радило о актима вербалног, физичког или сексуалног насиља, да ли је оштећени пријавио надлежним органима члана своје породице, а уколико није, из ког разлога то није учинио. У утврђивању напред наведених чињеница, врло важну улогу имају стручна лица центра за социјални рад.¹¹

Када се ради о околностима које наступају након предузимања радње извршења кривичног дела насиља у породици, исте се везују за реаговање оштећеног на поступање учиниоца овог кривичног дела. Наиме, уколико је оштећени након испољеног дрског и безобзирног понашања ушао у вербални или физички сукоб са чланом своје породице, не може се узети као неспорна чињеница да је његово спокојство било угрожено. У случају да је жртва насиља наставила са вербалним или физичким сукобом са учиниоцем дела, свакако се не може прихватити став да се жртва извршеног кривичног дела од поступања учиниоца уплашила и да је такво поступање довело до угрожавања њеног спокојства.

На таквом становишту стоји и актуелна судска пракса. *Решењем Апелационог суда у Нишу Кж.бр. 8/17 од 15.03.2017. године*, усвојена је жалба браниоца оптуженог и укинута је пресуда Основног суда у Лесковцу К.бр. 2118/12 од 22. 06. 2016. године. У образложењу решења дат је јасан налог суду да поново оцени чињенице утврђене у току поступка и на основу тога изведе правни закључак да ли се ради о кривичном делу насиља у породици или кривичном делу увреде. Сама чињеница да је учинилац речима вређао члана своје породице а priori не указује да се ради о кривичном делу насиља у породици. Ово из разлога јер „у склопу читавог догађаја, и то како онога што је претходило предузимању радње извршења кривичног дела, тако и у наставку догађаја, не произилази да су описане радње оптуженог биле такве да су довеле до угрожавања спокојства оштећене у смислу постојања осећаја страха, јер је оштећена у наставку догађаја физички напала оптуженог“.

Решењем Вишег суда у Лесковцу Кж.бр 6/19 од 14.01.2019. године, којим је усвојена жалба браниоца оптуженог и укинута пресуда Основног суда у Лесковцу К.бр. 736/2017 од 22.11.2018. године, указано је првостепеном суду да „обзиром да је радња извршења кривичног дела насиља у породици одређена последичном диспозицијом, те, имајући у виду да се оптуженом ставља на терет предузимање само једне радње извршења, задатак суда мора бити утврђивање да ли је пре радње поводом које се води поступак оптужени испољавао понашање према члану породице које указује на

¹¹ Решење Вишег суда у Лесковцу Кж.бр. 176/2017 од 09. 05. 2017. године

континуитет примене насиља. Уколико се наведена чињеница не може утврдити, онда се у конкретном случају може радити само о кривичном делу увреде из чл. 170 Кривичног законика“.

Иако постојање кривичног дела насиља у породици није искључено ни када је радња извршења предузета само једном, то ће, обзиром на природу последице овог кривичног дела, само изузетно бити случај. Наиме, да би суд утврдио да је изолована радња подобна да буде оцењена као радња извршења кривичног дела насиља у породици, неопходно је да се на несумњив начин утврди да је једнократно понашање довело до континуираног стања угрожености у дужем временском периоду (Мајић, et. al, 2014). Напред наведено излагање говори нам да је управо последица основни фактор разграничења ова два кривична дела, при чему континуитет испољеног насиља може само допринети прецизнијем правном дефинисању и разграничењу последице кривичног дела насиља у породици од последица других кривичних дела, најчешће кривичног дела увреде. Ипак, нема никакве препреке да се последица кривичног дела насиља у породици оствари и једним изолованим актом насиља, као што је то напред наведено.

Интересантно је и напоменути да су судови сагласни да се захтев за утврђивање континуитета у примени насиља према члану породице посебно узме у обзир у случају када се учиниоцу ставља на терет радња дрског и безобзирног понашања. Када се ради о примени насиља или претњи да ће се напасти на живот и тело, наведено питање се практично и не поставља.¹² Овакав правни став судова заснива се превасходно на појачаном интензитету последице кривичног дела проузроковане применом насиља или квалификоване претње.

На другој страни, поједини аутори сматрају да један од одлучујућих критеријума разликовања кривичних дела увреде и насиља у породици представља скуп чинилаца које су се јавили у ранијем периоду живота учиниоца и допринели су развоју његове личности. Тако је појава насиља у породици резултат интерактивног деловања низа фактора, индивидуалних и друштвених, превасходно количина насиља коју је учинилац доживео у детињству и која је допринела развоју његове личности и прибегавању насиља у одраслом добу живота (Ајдуковић, 2000: 11).

Имајући у виду напред наведено, можемо извести закључак да је основни критеријум разграничења дрског и безобзирног понашања као радње извршења кривичног дела насиља у породици и кривичног дела увреде извршеног према члану породице правилан правни третман по-

---

¹² Пресуда Врховног касационог суда Кзз .бр. 46/2006 од 16. 06. 2006. године

следица једног и другог кривичног дела. Међутим, обзиром да се последица оба кривична дела састоји у стварању негативних психичких промена на страни оштећеног лица, то је неопходно узети у обзир и додатне критеријуме који на посредан начин указују да ли је у конкретном случају наступила последица трајнијег карактера или не, и то: трајање и континуитет насиља испољеног према члану своје породице, да ли се окривљеном ставља на терет само једна радња извршења кривичног дела или не, историјат односа окривљеног и оштећеног, као и поступање оштећеног након испољеног криминогеног понашања члана његове породице према њему. Да ли ће у конкретном случају постојати кривично дело насиље у породици из чл. 194 Кривичног законика или кривично дело увреда из чл. 170 Кривичног законика, фактичко је питање које суд решава у току кривичног поступка.

Табеларни приказ статистичких података начина правног квалификовања аката вербалног насиља за подручје Основног суда у Лесковцу у периоду 2016-2018. године

Година извршења кривичног дела	Кривично дело увреда	Кривично дело увреда извршено од стране члана породице	Кривично дело насиље у породици	Кривично дело насиље у породици извршено дрским и безобзирним понашањем
2016	72	0	99	70
2017	53	0	61	48
2018	37	0	72	51

У прилогу је дат табеларни приказ који на јасан начин показује поступање Основног суда у Лесковцу у погледу правног квалификовања аката вербалног насиља извршених према члану породице након доношења посебног закона у области заштите од насиља у породици. Увидом у табеларни приказ уочава се да, у протекле три године, дакле од доношења Закона о спречавању насиља у породици, од стране Основног суда у Лесковцу није донета нити једна правноснажна осуђујућа пресуда због кривичног дела увреде извршеног према члану породице. Наведени податак се делимично може правдати супсидијарним карактером кривичног дела увреде у односу на остала кривична дела. Међутим, мало је вероватно да од 169 кривичних дела насиља у породици (колико су била предмет оптужења у протекле три године), нити у једном случају се није радило о упућивању

само једне речи увреде према члану породице, без икаквих пропратних понашања која датирају из самог критичног догађаја или ранијег периода, а која би указивала на потребу правног квалификовања наведеног поступања као кривично дело насиље у породици.

6. Закључна разматрања

Правилно тумачење правних прописа од изузетног је значаја за пружање ефикасне и адекватне кривичноправне заштите човека и основних друштвених вредности. Имајући у виду да систем кривичних санкција прописан одредбама Кривичног закона прописује могућност одузимања или ограничавања основних човекових права и слобода, то је и одговорност државних органа у случају погрешног тумачења кривичноправних одредаба и њихове неадекватне примене велика.

Предње наведени разлози говоре у прилог потребе за прецизним квалификовањем сваког облика криминалитета као тачно одређеног кривичног дела. Једино на тај начин, учника кривичног дела може бити адекватно кажњен за своје поступке уз поштовање основних принципа заштите његових права гарантованих домаћим прописима и европским стандардима.

Обзиром на изузетне сличности кривичног дела увреде извршеног према члану породице и дрског и безобзирног понашања као радње извршења кривичног дела насиља у породици, а имајући у виду очигледну разлику у погледу прописане врсте и висине кривичне санкције за једно и друго кривично дело, од изузетног значаја је утврђивање јасних критеријума разграничења ова два кривична дела, што ће са друге стране у великој мери олакшати задатак правосудних органа у погледу правног квалификовања аката вербалног насиља и утицати да се учинилац кривичног дела за своје поступке адекватно казни.

Референце

Ајдуковић, М. (2000). *Одређење и облици насиља у обитељи – Насиље над женом у обитељи*. Загреб: Друштво за психолошку помоћ;

Грубач, М. (1998). *Актуелна питања текуће реформе југословенског кривичног законодавства*. Београд: Удружење за кривично право и криминологију Југославије;

Игњатовић, А. (2007). *Кривично право – посебни део*. Нови Сад: Привредна академија;

Јовановић, Љ. (1983). *Кривично право – посебни део*. Београд: Светозар Марковић;

Јовановић, С. (2010). *Правна заштита од насиља у породици*. Београд: Институт за социолошка и криминолошка испитивања;

Јовашевић, Д. (2018). *Насиље у породици*. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања;

Јовашевић, Д. (2017). *Кривично право – посебни део*. Београд: Досије;

Константиновић – Вилић, С., Николић – Ристановић, В. (2003). *Криминологија*. Ниш: Правни Факултет у Нишу;

Мајић, М. (2014). Насиље у породици. [Electronic version]; <https://misamajicdotcom.wordpress.com/page/3/>, приступљено 25.05.2019. године;

Мршевић, З. (2014). *Насиље и ми – домаће насиље у Републици Српској*. Београд: Институт друштвених наука;

Пантелић, Н. (2007.) *Насиље у породици – Практикум за поступање полицијских службеника*. Београд;

Стојановић, З. (2012). *Коментар Кривичног законика – четврто измењено и допуњено издање*. Београд: ЈП Службени гласник;

Тешовић, М. (2006). Насиље у породици. *Правни живот*. 10(LV). 119 - 127;

Трешњев, А. (2016). *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*. Београд: ЈП Службени гласник;

Закони и судска пракса:

Кривични законик. *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019;

Породични закон. *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон, 6/2015;

Закон о спречавању насиља у породици. *Службени гласник РС*, бр. 94/2016;

Законик о кривичном поступку. *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019;

Пресуда Врховног касационог суда Кзз.бр. 46/2006 од 16.06.2006. године;

Решење Апелационог суда у Нишу Кж1.бр. 8/2017 од 15.03.2017. године;

Решење Вишег суда у Лесковцу Кж.бр 6/19 од 14.01.2019. године;

Решење Вишег суда у Лесковцу Кж.бр. 176/2017 од 09.05.2017. године;

Резиме

Напред наведена излагања указала су на велике сличности кривичног дела увреде извршеног према члану породице и дрског и безобзирног понашања као радње извршења кривичног дела насиља у породици. Наведене сличности везују се како за саму природу и материјалну садржину делатности којом се остварују објективна обележја бића једног или другог кривичног дела, тако и за саму последицу која је у великом броју случајева готово индентична.

Чињеница да је доношењем Закона о спречавању насиља у породици вођење комплетног поступка пружања заштите жртвама од насиља, и то како поступка за изрицање хитних мера, тако и самог кривичног поступка, у великој мери постало комплексно, условила је потребу постављања јасних граница разграничења предње наведених облика вербалног насиља.

Без обзира на напред наведено, иако су од доношења Закона о спречавању насиља у породици протекле пуне три године, може се уочити да судска пракса у погледу конкретизације сваког појединачног облика вербалног насиља према члану породице није у потпуној мери изграђена. Стиче се утисак да судови, вероватно под пресијом недавно донетог посебног закона у области заштите од насиља у породици и услед велике медијске пажње коју је доношење наведеног закона повукло са собом, изузетно рестриктивно, практично никада, не одлучују да одређени облик вербалног насиља према члану породице правно квалификују као кривично дело увреде, иако су за то испуњени сви услови прописани законом и утврђени у правној теорији и пракси. Статистички показатељи поступања Основног суда у Лесковцу показују да наведени суд након доношења посебног закона у области заштите од насиља у породици нити у једном случају није акт вербалног насиља према члану породице правно квалификовао као кривично дело увреде, већ увек као кривично дело насиље у породици, иако за то нису увек били испуњени законски услови.

На предње наведени начин, погрешним правним квалификовањем аката вербалног насиља, судови на директан начин утичу да се према извршиоцима кривичног дела увреде примењују хитне мере које су везане искључиво за постојање кривичног дела насиља у породици, те да извршење кривичног дела увреде утиче на ангажовање и сарадњу великог броја државних органа, атипично за покретање кривичног поступка. Осим тога, напред наведеним поступањем судова долазимо до случајева да учинилац који упути само једну увредљиву реч према члану своје породице неретко буде осуђен на казну затвора противно одредбама Кривичног законика.

Обзиром на напред наведено, издавање и објављивање научних чланака, радова, стручних мишљења и коментара, збирки судских одлука у области вербалних кривичних дела, као и одржавање семинара и саветовања судова и других државних органа на тему конкретизације облика вербалног насиља према члану породице од изузетног је значаја за формирање јединствене судске праксе у овој области и утврђивање јасних критеријума разграничења кривичног дела увреде извршеног према члану породице и дрског и безобзирног понашања као радње извршења кривичног дела насиља у породици.

ACTS OF VERBAL VIOLENCE AGAINST FAMILY MEMBERS: CRIMINAL ACT OF INSULT OR DOMESTIC VIOLENCE?

Danilo Kostić,

PhD student, Faculty of Law, University of Niš

Summary

Proper interpretation of legal provisions is extremely important for providing efficient and adequate criminal protection of man and basic social values. Considering the great similarities between the prescribed criminal offense of insult committed against a family member and insolent and reckless behavior that constitutes the criminal offense of domestic violence, it is extremely important to establish clear criteria for distinguishing between these two crimes and relevant sanctions. The similarities are related both to the very nature and the substantive content of the activity by which the objective features of the corpus delicti have been satisfied, as well as the consequence, which is almost identical in a large number of cases.

The enactment of the Act on Prevention of Domestic Violence and the complete procedure for providing protection to victims of violence (including both the procedure for pronouncing urgent measures and the criminal procedure) have further complicated the judicial practice. Thus, there is a need to clearly delineate the foregoing forms of verbal violence. Although three years have passed since the Domestic Violence Prevention Act was adopted, it can be noticed that the court practice in terms of specification of each individual form of verbal violence among family members has not been fully developed. The general impression is that courts have been extremely restrictive in adjudicating such cases. Probably pressured by novelty of the recently adopted special law in the field of domestic violence protection and the great media attention brought about by the adoption of this legislative act, courts practically never decide to legally qualify certain forms of verbal violence against family member as the act of insult, even though all the requirements prescribed by law have been fulfilled and established in the legal theory and practice. As demonstrated in the statistical indicators of the Basic Court in Leskovac, after the adoption of the Domestic Violence Protection Act, in no case was the act of verbal violence against family member legally qualified as a criminal act of insult, but always as a criminal act of domestic violence, although legal requirements for the latter have not been met.

Thus, by giving wrong legal qualification of acts of verbal violence, the courts directly influence the perpetrators of the act to apply the urgent measures related

exclusively to the existence of the criminal act of domestic violence, and that the commission of the act of insult affects the engagement and cooperation of a large number of state authorities, atypical for initiating criminal proceedings. In addition, the aforementioned court proceedings lead to cases where a perpetrator who says only one offensive word to a family member is often sentenced to imprisonment, which is in contravention with the provisions of the Criminal Code.

Considering the above, the issuance and publication of scientific articles, papers, expert opinions and comments, collections of court proceedings in the field of verbal crimes, as well as the organization of seminars and conferences for courts and other state authorities on the topic of specific forms of verbal violence against family members is of great importance for establishing unified court practice in this field. Above all, it is essential to establish clear criteria for delineating the offense of insult committed by a family member and a dishonest and ruthless behavior which constitutes the criminal act of domestic violence.

Keywords: *insult, domestic violence, family member, dishonest and ruthless behavior, consequence of criminal act.*